

Tomasz Felczak

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

PLYNNOŚĆ FINANSOWA GOSPODARSTW INDYWIDUALNYCH W ZALEŻNOŚCI OD WIELKOŚCI EKONOMICZNEJ

THE FARM FINANCIAL LIQUIDITY AND ITS ECONOMIC SIZE

Słowa kluczowe: gospodarstwo rolnicze, analiza wskaźnikowa, płynność finansowa, wielkość ekonomiczna gospodarstw rolniczych

Key words: farms, financial liquidity, ratio analysis, economic size unit

Abstrakt. Zaprezentowano identyfikację i interpretację poziomu płynności finansowej gospodarstw indywidualnych z regionu Mazowsze i Podlasie w zależności od wielkości ekonomicznej. Okres badawczy obejmował lata 2006-2010. Wykorzystany materiał liczbowy pochodził z bazy europejskiego systemu zbierania danych rachunkowych z gospodarstw (FADN). Poziom płynności finansowej, bez względu na sposób jej obliczenia, ulegał obniżeniu wraz ze wzrostem siły ekonomicznej gospodarstw. Poziom płynności bieżącej w największych gospodarstwach indywidualnych nie odbiegał znacząco od wysokości wskaźnika w przedsiębiorstwach rolniczych.

Wstęp

Wysoka dynamika zmian otoczenia jednostek gospodarczych wymaga od zarządzających nieustannej analizy skuteczności obieranej polityki zarządzania finansami. Kluczowym obszarem zainteresowań w teorii i praktyce gospodarki rynkowej jest utrzymanie płynności finansowej, określonej jako ścisły warunek uboczny rentowności, którego niewypełnienie prowadzi do eliminacji przedsiębiorstwa z procesu gospodarczego [Waśniewski, Skoczylas 2002]. Jednostka ma płynność finansową, jeśli może sobie pozwolić na zakupy wszelkiego rodzaju usług i towarów, gdy tylko są one jej potrzebne do pokrycia potrzeb konsumpcyjnych i produkcyjnych [Wojciechowska 2001]. Utrata płynności finansowej może wiązać się z dodatkowymi kosztami, jak odsetki i kary umowne, a ostatecznie zmniejsza zaufanie banków i kontrahentów, którzy w warunkach wzrostu ryzyka kredytowego wycofują się z kredytowania jednostki [Sierpińska, Wędzki 1997]. Podstawowym narzędziem oceny sytuacji finansowej podmiotu jest analiza wskaźnikowa. Przedmiotem jej badania są relacje zachodzące między określonymi wielkościami finansowymi, z punktu widzenia ich wzajemnych związków [Zaleska 2002]. Najczęściej wykorzystywane wskaźniki płynności finansowej wywodzą się z jej aspektu majątkowo-kapitałowego odnoszącego się do wzajemnych relacji między majątkiem, który stanowi zabezpieczenie spłaty zobowiązań w terminie a zobowiązaniami finansującymi ten majątek [Wędzki 2003].

Tradycyjna analiza wskaźnikowa zastosowana dla określenia sytuacji indywidualnych gospodarstw rolniczych może nastęrczać wielu problemów. Rolnictwo należy do branż o szczególnie długim cyklu wytwarzania, co w wydatny sposób różnicuje działalność gospodarstw rolniczych, w porównaniu z branżą pozarolniczą [Wasilewski 2004]. Kolejne utrudnienie związane jest z zasadami PL FADN według których, bilans sporządzany jest na 31 grudnia, co może sztucznie zawyżać płynność, przez zwiększony zimowy stan zapasów [Goraj, Mańko 2009].

Materiał i metodyka badań

Celem artykułu była identyfikacja i interpretacja poziomu płynności finansowej gospodarstw z regionu Mazowsze i Podlasie w zależności od wielkości ekonomicznej.

Wykorzystany materiał liczbowy pochodził z bazy europejskiego systemu zbierania danych rachunkowych z gospodarstw (FADN). W polu obserwacji FADN znajdują się gospodarstwa towarowe mające zasadniczy udział w tworzeniu wartości dodanej rolnictwa. W badanym okresie grupa gospodarstw rolnych obejmowała 2216 jednostek, udostępniających swoje dane w całym okresie badawczym. W tabeli 1 przedstawiono liczebność poszczególnych przedziałów wielkości ekonomicznej gospodarstw w kolejnych latach badań. W latach 2006-2010 najliczniejszą grupą były gospodarstwa o wielkości ekonomicznej

8-16 ESU¹. Liczebność gospodarstw w pozostałych przedziałach wielkości ekonomicznej wykazywała tendencję wzrostową – na uwagę zasługuje ponad 30-proc. przyrost liczby największych gospodarstw. Świadczy to o postępującym wzroście siły ekonomicznej badanych gospodarstw. W badaniach celowo pominięto najmniejsze gospodarstwa (2-4 ESU), będące w polu obserwacji FADN-PL. Badane gospodarstwa rolnicze pochodziły z obszaru Mazowsze i Podlasie wyodrębnionego dla zbierania danych rachunkowych, obejmującego terytorium województwa mazowieckiego, łódzkiego, lubelskiego oraz podlaskiego. Wybór regionu Mazowsze i Podlasie podyktowany był średnią wielkością gospodarstw oraz umiarkowaną intensywnością prowadzonej produkcji [Osuch i in. 2004]. Dane rachunkowe z badanego regionu obejmowały lata 2006-2010 i wyznaczone zostały na podstawie zagregowanych raportów indywidualnych gospodarstw.

Tabela 1. Liczba i struktura gospodarstw objętych badaniem
Table 1. The number of farms by economic size category between 2006 and 2010

Przedziały wielkości ekonomicznej (ESU)/ <i>Economic size category</i>	Liczba gospodarstw/ <i>Number of farms</i>					Zmiana/ <i>Change 2010:2006</i>	
	2006	2007	2008	2009	2010	liczba/ <i>number</i>	%
4-8	518	520	561	568	554	36	6,9
8-16	969	953	917	897	856	-113	-11,7
16-40	615	627	616	609	654	39	6,3
≥ 40	114	116	122	142	152	38	33,3
Ogółem/ <i>Total</i>	2216	2216	2216	2216	2216		

Źródło/*Source*: FADN-PL

Wyniki badań

W tabeli 2 przedstawiono poziom płynności bieżącej, wyznaczony jako iloraz wartości majątku obrotowego i zobowiązań krótkoterminowych gospodarstw rolniczych objętych badaniem. Średni poziom płynności gospodarstw wielokrotnie przewyższał powszechnie stosowaną za wzorzec wartość wskaźnika². W celu prawidłowej oceny poziomu płynności finansowej gospodarstw rolniczych, jako punkt odniesienia przyjęto wielkość wskaźnika odnotowaną w przedsiębiorstwach Sekcji A „PKD 2007”. W 2010 r. przeciętnie poziom płynności bieżącej w 650 przedsiębiorstwach sklasyfikowanych w podgrupie „uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt, łowiectwo, wyłączając działalność usługową” wyniósł 4,53 [Dudycz, Skoczylas 2012]. W latach 2006-2010 badane gospodarstwa utrzymywały wyższy niż w przedsiębiorstwach poziom płynności. Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej relacja aktywów obrotowych do poziomu zobowiązań bieżących ulegała zmniejszeniu. W 2006 r. relacja płynności bieżącej największych gospodarstw do najmniejszych objętych badaniem wyniosła 0,49. W kolejnych latach stosunek ten ulegał zmniejszeniu, pomimo postępującego wzrostu poziomu płynności bieżącej w gospodarstwach z niemal wszystkich przedziałów wielkości ekonomicznej. Najszybciej poziom płynności bieżącej wzrastał w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej do 16 ESU. Niewielka skala produkcji nie skłaniała zarządzających do zakupów na kredyt, równocześnie mała wiarygodność kredytowa wymagała od zarządzających wyższego poziomu najpłynniejszych aktywów w celu natychmiastowego regulowania zobowiązań. W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej przewyższającej 16 ESU poziom płynności był porównywalny (16-40 ESU), lub też niższy (powyżej 40 ESU) niż w przedsiębiorstwach rolniczych. Większa skala działalności

Tabela 2. Płynności bieżąca gospodarstw rolniczych
Table 2. The farm current ratio

Przedziały wielkości ekonomicznej (ESU)/ <i>Economic size category</i>	Wskaźnik płynności/ <i>Current ratio</i>					Zmiana/ <i>Change 2010:2006</i>	
	2006	2007	2008	2009	2010	różnica/ <i>differentiation</i>	%
4-8	7,02	10,62	10,03	9,96	13,26	6,25	89,0
8-16	6,41	6,87	5,84	6,68	9,80	3,38	52,8
16-40	5,12	5,09	4,27	3,70	4,82	-0,30	-5,9
≥ 40	3,41	3,86	3,90	3,76	4,55	1,13	33,2
≥ 40/4-8	0,49	0,36	0,39	0,38	0,34	-0,14	-29,5
Średnio/ <i>Average</i>	5,24	5,63	4,98	4,75	6,15	0,91	17,5

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

¹ Europejska Jednostka Wielkości (ESU) jest parametrem służącym do określania wielkości ekonomicznej gospodarstwa rolnego ustalonej na podstawie standardowych nadwyżek bezpośrednich gospodarstwa. Jedno ESU odpowiada równowartości 1200 euro.

² Prawidłowa wartość wskaźnika płynności bieżącej od 1,3 do 2 [Olzacka, Pałczyńska-Gościński 2002]

Tabela 3. Płynności bieżąca II gospodarstw rolniczych
Table 3. The farm modified current ratio

Przedziały wielkości ekonomicznej (ESU)/Economic size category	Wskaźnik płynności/ Current ratio					Zmiana/Change 2010:2006	
	2006	2007	2008	2009	2010	różnica/ differentiation	%
4-8	5,52	8,69	8,03	7,92	10,91	5,39	97,6
8-16	5,00	5,47	4,28	4,82	7,33	2,33	46,6
16-40	3,78	3,90	2,90	2,45	3,42	-0,36	-9,5
≥ 40	2,22	2,71	2,42	2,28	2,95	0,73	32,9
≥ 40/4-8	0,40	0,31	0,30	0,29	0,27	-0,13	-32,8
Średnio/Average	3,90	4,35	3,49	3,26	4,44	0,54	13,8

Zródło: jak w tab. 1
 Source: see tab. 1

Tabela 4. Płynność szybka gospodarstw rolniczych
Table 4. The farm quick ratio

Przedziały wielkości ekonomicznej (ESU)/Economic size category	Wskaźnik płynności szybkiej/ Quick ratio					Zmiana/Change 2010:2006	
	2006	2007	2008	2009	2010	różnica/ differentiation	%
4-8	2,13	2,77	3,18	3,64	4,20	2,07	97,2
8-16	1,86	1,77	1,79	2,22	3,12	1,26	67,7
16-40	1,62	1,17	1,21	1,17	1,46	-0,16	-9,9
≥ 40	0,83	0,66	0,79	0,85	0,94	0,11	13,3
≥ 40/4-8	0,39	0,24	0,25	0,23	0,22	-0,17	-42,6
Średnio/Average	1,54	1,32	1,39	1,46	1,78	0,24	15,6

Zródło: jak w tab. 1
 Source: see tab. 1

postępującą poprawę w zakresie kształtowania struktury majątku gospodarstw rolniczych. W najmniejszych badanych gospodarstwach wysokość płynności bieżącej II wykazywała znacząco zmienność, od 2006 do 2010 r. wzrosła o 97%. Wysoki poziom mniej rentownych aktywów obrotowych i trudności z zaciąganiem kredytów w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej do 16 ESU, wpływały negatywnie na efektywność funkcjonowania tych podmiotów. W grupie największych badanych gospodarstw poziom płynności bieżącej II był porównywalny z przedsiębiorstwami i to nie tylko rolniczymi. Świadczy to o umiejętnym finansowaniu zobowiązaniami bieżącymi oraz o niezawyżonym poziomie głównych pozycji aktywów obrotowych.

W badaniach wykorzystano wskaźnik płynności szybkiej, który prezentuje stopień pokrycia zobowiązań krótkoterminowych aktywami obrotowymi skorygowanymi o wartość zapasów. Formuła ta umożliwia identyfikację procederu mało efektywnego utrzymywania wysokiego poziomu należności i innych pieniężnych aktywów obrotowych [Gołębiowski, Tłaczała 2009]. Poziom najpłynniejszych aktywów w stosunku do zaciągniętych zobowiązań zmniejszał się wraz ze wzrostem siły ekonomicznej gospodarstw. W największych gospodarstwach zarządzający nie byli w stanie spłacić jednorazowo wszystkich zobowiązań nie naruszając zapasów gospodarstwa, jednak odnotowany wskaźnik płynności szybkiej nie był niższy od przyjętych normatywów.

W porównaniu do przeciętnego poziomu płynności szybkiej w przedsiębiorstwach rolniczych, który wyniósł 2,58 [Dudycz, Skoczyła 2012], w największych gospodarstwach występować mogło ryzyko utraty płynności finansowej. Zarządzający gospodarstwami o wielkości powyżej 16 ESU, dzięki większej skali produkcji byli w stanie znacznie lepiej negocjować terminy spłaty należności, co może znacznie obniżyć poziom najpłynniejszych aktywów. Mniejsi dostawcy produktów rolniczych z gospodarstw o sile ekonomicznej do 16 ESU, najczęściej zmuszeni byli zaakceptować niejednokrotnie wielomiesięczne terminy spłaty należności, co przy dużych zapasach gotówki wpływało na zwiększenie wysokości wskaźnika płynności szybkiej.

umożliwiła zarządzającym gospodarstwami wykorzystanie finansowania zobowiązaniami bieżącymi. Problemy panujące na rynkach finansowych oraz zbytu wpłynęły na podwyższenie poziomu płynności bieżącej w największych gospodarstwach, szczególnie w 2010 r.

W ramach prowadzonych prac badawczych, uwzględniono podczas pomiaru płynności finansowej aspekt szybkości spieniężenia majątku. Występuje zależność pomiędzy płynnością aktywów a zdolnością do spłaty zobowiązań [Cicirko 2010]. W celu ustalenia poziomu płynności badanych gospodarstw, skorygowano wartość aktywów obrotowych o stado obrotowe i produkcję roślinną w toku cyklu długiego. Pozycje te w związku z trudnością spieniężenia zostały pominięte w procesie badania płynności finansowej. Poziom wskaźnika płynności bieżącej II przedstawiony został w tabeli 3. Zmodyfikowana płynność bieżąca całej populacji wykazywała tendencję spadkową od 2006 do 2009 r. Wskazując na

Wnioski

W opracowaniu przedstawiono identyfikacje i interpretacje poziomu płynności finansowej gospodarstw z regionu Mazowsze i Podlasie, w zależności od wielkości ekonomicznej. Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski:

1. Poziom płynności finansowej bez względu na sposób jej obliczenia ulegał obniżeniu wraz ze wzrostem siły ekonomicznej gospodarstw. Duża skala produkcji przyczyniała się do utrzymywania wiarygodności kredytowej gospodarstw, umożliwiając finansowanie części prowadzonej działalności zobowiązaniami bieżącymi. W mniejszych gospodarstwach zarządzający w większym stopniu dokonywali zakupów gotówkowych, co przekładało się na mniejszy poziom zobowiązań bieżących oraz na wysokie zasoby najpłynniejszych aktywów, które musiały być dostępne do regulowania ogółu zobowiązań.
2. Poziom płynności bieżącej w największych gospodarstwach nie różnił się znacząco od wysokości wskaźnika wykazywanego w przedsiębiorstwach rolniczych. Duża skala produkcji w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej powyżej 40 ESU, pomimo braku osobowości prawnej umożliwiała zarządzającym gospodarstwami aktywne zarządzanie poziomem utrzymywanej płynności finansowej. Porównywalność wskaźników finansowych w tych grupach podmiotów rolniczych świadczy o dużych kwalifikacjach zarządzających największymi gospodarstwami.
3. Wykluczenie z aktywów obrotowych najtrudniej spieniężanych aktywów wpłynęło na znaczne obniżenie poziomu płynności bieżącej II. Odliczone pozycje wykazywały charakter tożsamy do półproduktów i produkcji w toku, które w przedsiębiorstwach kwalifikuje się do aktywów obrotowych, podczas badania płynności bieżącej. Dlatego wskaźnik ten można wykorzystać jedynie pomocniczo obok powszechnie akceptowalnej formuły. Tradycyjna analiza wskaźnikowa wykorzystuje najczęściej informacje ze sprawozdań finansowych. Implementacja formuł stosowanych w przedsiębiorstwach do analizy danych z odmiennych systemów sprawozdawczych wymaga wiedzy w zakresie porównywalności poszczególnych pozycji.

Literatura

- Cicirko T. 2010: Istota płynności finansowej. [W:] Aktywne zarządzanie płynnością finansową przedsiębiorstwa. Difin, Warszawa, 16.
- Dudycz T., Skoczylas W. 2012: Sytuacja finansowa przedsiębiorstw według sekcji i działów w roku 2010. *Rachunkowość*, 3, 51.
- Golebiowski G., Tlaczala A. 2009: Analiza finansowa w teorii i praktyce. Difin, Warszawa, 187.
- Goraj L., Mańko S. 2009: Rachunkowość i analiza ekonomiczna w indywidualnym gospodarstwie rolnym. Difin, Warszawa, 179.
- Osuch D., Goraj L., Skarżyńska A., Grabowska K. 2004: Plan wyboru próby gospodarstw rolnych polskiego FAND 2004. [online], Warszawa, 6.
- Sierpińska M., Jachna T. 2004: Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych. PWN, Warszawa, 147.
- Sierpińska M., Wędzki D. 1997: Zarządzanie płynnością finansową w przedsiębiorstwie. PWN, Warszawa, 14.
- Wasilewski M. 2004: Ekonomiczno-organizacyjne uwarunkowania gospodarowania zapasami w przedsiębiorstwach rolniczych. Wyd. SGGW, Warszawa, 34.
- Waśniewski T., Skoczylas W. 2002: Teoria i praktyka analizy finansowej w przedsiębiorstwie. Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa, 431.
- Wędzki D. 2003: Strategie płynności finansowej przedsiębiorstwa. Oficyna Ekonomiczna, Warszawa, 33.
- Wojciechowska U. 2001: Płynność finansowa polskich przedsiębiorstw w okresie transformacji gospodarki. Oficyna Wydawnicza SGH w Warszawie, Warszawa, 14.
- Zaleska M. 2002: Ocena ekonomiczno-finansowa przedsiębiorstwa przez analityka bankowego. Wyd. SGH w Warszawie, Warszawa, 62.

Summary

The article presents the identification and interpretation of the liquidity level of individual farms of the „Mazowsze i Podlasie” region according to farm economic size. The researched farms are included in the Polish FAND during the period 2006-2010. The liquidity level declined with the farm economic size increase. Among the largest farms the current ratio is not significantly different from the level of current ratio of corporate farms.

Adres do korespondencji:

mgr Tomasz Felczak
Szkola Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw
ul. Nowoursynowska 166
02-787 Warszawa
tel. (22) 593 42 43
e-mail: tomasz_felczak@sggw.pl